

โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies)

ในช่วงหน้าหนาวสิ่งที่ประชาชนมักมองข้ามเรื่องหนึ่งคือ โรคพิษสุนัขบ้า (rabies) หรือที่เรียกว่า โรคหมาบ้า โรคหมาว้อ ซึ่งคนไทยยังเข้าใจกันว่าโรคนี้อักเกิดในฤดูร้อน ซึ่งแท้จริงแล้วโรคพิษสุนัขบ้าพบในฤดูหนาว และเป็นฤดูกาลแพร่โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ โดยเฉพาะสุนัข เนื่องจากหน้าหนาวของไทยเริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายน ซึ่งเป็นฤดูกาลผสมพันธุ์ของสุนัข สุนัขตัวผู้จะต่อสู้เพื่อแย่งชิงสุนัขตัวเมียและปกป้องอาณาเขต หากตัวใดมีเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า เชื้อจะถ่ายทอดทางน้ำลายไปสู่ตัวอื่น และนำเชื้อมาสู่คนโดยการกัด ข่วน หรือเลีย หลังรับเชื้อแล้ว ส่วนมากคนจะแสดงอาการป่วยประมาณ 4-6 วัน บางรายอาจนานถึง 3-4 ปี แต่ส่วนใหญ่ไม่เกิน 1 ปี...

โอกาสที่จะเป็นโรคพิษสุนัขบ้าจากสัตว์กัด

1. ถ้าไม่ทราบว่าเป็นสัตว์เป็นโรคพิษสุนัขบ้าหรือไม่ ให้ถือว่าเป็นไว้ก่อน
2. สัตว์ที่มีโอกาสเป็นโรคพิษสุนัขบ้าที่พบมากที่สุด คือ สุนัข รองลงมา ได้แก่ แมว ม้า ลิง วัว ควาย สัตว์แทะ จำพวกหนู กระรอก
3. ผู้ที่ถูกสุนัขหรือสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัด โอกาสเป็นโรคพิษสุนัขบ้าโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 35 ขึ้นกับบริเวณที่ถูกกัด ถ้าถูกกัดที่ขา โอกาสเป็นโรคพิษสุนัขบ้าประมาณร้อยละ 20 ถ้าถูกกัดที่ใบหน้า โอกาสเป็นโรคพิษสุนัขบ้าประมาณร้อยละ 90
4. ถ้าเป็นแผลตื้น แผลถลอก โอกาสเป็นโรคพิษสุนัขบ้าจะน้อยกว่าแผลลึกหลายๆ แผล
5. โดยธรรมชาติคนหรือสัตว์จะไม่เกิดโรคพิษสุนัขบ้าขึ้นเองได้ นอกจากจะถูกสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัดจนเป็นแผล ตั้งแต่เป็นรอยขีดข่วนมีเลือดออก เป็นแผลฉีกขาดหรือแผลรูลึก หรือถูกเลียที่ถูกน้ำลาย สัตว์ป่วยขีดข่วนจนเป็นแผลเลือดออก จึงจะเกิดโรคพิษสุนัขบ้าได้

ไวรัสโรคพิษสุนัขบ้า

1. เชื้อไวรัสก่อโรคเรียกว่า rabies virus จัดอยู่ใน family Rhabdoviridae, genus Lyssavirus เป็นไวรัสชนิดอาร์เอ็นเอ สายเดี่ยว และมีทั้งหมด 7 ชนิดย่อย ลักษณะของเชื้อ รูปร่างคล้ายกระสุนปืน ปลายด้านหนึ่งโค้งมนและปลายอีกด้านหนึ่งตัดตรง
2. ไวรัสโรคพิษสุนัขบ้าถูกทำลายได้ง่ายด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ

3. วิธีการติดต่อของโรค เชื้อไวรัสออกมากับน้ำลายสัตว์ที่ติดเชื้อ ส่วนใหญ่จะเข้าสู่ร่างกายคนทางบาดแผลที่สัตว์กัดหรือข่วน หรือน้อยมากที่พบว่าเชื้อสามารถเข้าทางบาดแผลที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ตามผิวหนัง หรือเข้าเยื่อของตา ปาก จมูก ที่ไม่มีแผลหรือรอยฉีกขาด
4. ระยะฟักตัวของโรคประมาณ 2-8 สัปดาห์ อาจสั้นเพียง 5 วัน หรือยาวนานเกินกว่า 1 ปี ระยะฟักตัวจะสั้นหรือยาวขึ้นกับปัจจัยบางประการ ได้แก่ ความรุนแรงของบาดแผล ปริมาณของปลายประสาทที่ตำแหน่งของแผล และระยะทางจากแผลไปยังสมอง เช่น แผลที่หน้า ศีรษะ คอ และมือ จะมีระยะฟักตัวสั้น จำนวนและความรุนแรงของเชื้อก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง เครื่องนุ่งห่ม เช่น เสื้อผ้า หรือการล้างแผลจะมีส่วนช่วยลดจำนวนเชื้อลงได้มาก
5. ระยะติดต่อของโรค สุนัขและแมวอาจแพร่เชื้อได้ 3-10 วันก่อนเริ่มแสดงอาการป่วยและตลอดเวลาที่สัตว์ป่วย
6. สัตว์เลี้ยงด่อนที่เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมทุกชนิดไวต่อโรคพิษสุนัขบ้า ยังไม่มีข้อมูลยืนยันว่าคนมีความต้านทานโรคที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

สุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า

1. อาการของสุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้ามีทั้งแบบซึมและแบบดุร้าย โดยชนิดซึม สุนัขจะหลบซุกตัวในมุมมืด ถ้าถูกรบกวน อาจกัด บางตัวอาจแสดงอาการคล้ายกระดูกหรือก้างติดคอ ทำให้เจ้าของเข้าใจผิดคิดว่ากระดูกติดคอ พยายามล้วงปากสุนัขเพื่อหาเศษกระดูก ทำให้ติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าโดยไม่รู้ตัว ส่วนชนิดดุร้ายจะมีอาการทางประสาท กระวนกระวาย หงุดหงิด ดุร้าย กัดทุกสิ่งที่ขวางหน้า ในระยะสุดท้ายสุนัขจะมีขากรรไกรแข็ง ปากอ้า ลิ้นห้อย น้ำลายไหล วิ่งไม่มีจุดหมาย อัมพาต และตายในที่สุด
2. โดยทั่วไปแล้วสุนัขจะแสดงอาการของโรคได้เร็วกว่าคน หลังจากได้รับเชื้อมาแล้วประมาณ 1-3 เดือน โดยในสุนัขและแมวที่มีเชือนั้น จะมีอาการที่แสดงให้เห็นว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ 2 แบบ คือ ชนิดดุร้ายและชนิดเซื่องซึม
3. สุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าชนิดดุร้าย ในสุนัขจะมีอาการผิดไปจากปกติ ถ้าหากล่ามโซ่หรือเลี้ยงไว้ในกรงก็จะมีอาการเดินไปมา กระวนกระวาย พยายามหาทางออก โดยการกัดโซ่ กัดกรงซึ่งจนเลือดออกโดยไม่แสดงอาการเจ็บปวด วิ่งไปโดยไร้จุดหมาย กัดคน กัดสัตว์ทุกชนิดที่ขวางหน้า น้ำลายฟุ้งปาก คางห้อย หางตก แกวตนา่กแล้วหลังจากนั้นก็จะมีอาการอัมพาต ขาหลังไม่มีแรง วิ่งลำบากขึ้น ขณะวิ่งอาจจะวิ่งไปล้มไป เมื่อมีอาการอัมพาตมากขึ้น ขาหน้าก็จะหมดแรง แล้วค่อยๆ ล้มลงหมดสติและตายภายใน 3-6 วัน หลังจากแสดงอาการ ส่วนในแมวจะแสดงอาการดุร้ายมากกว่าสุนัข มีอาการพองขน กางอุ้งเล็บออก มีลักษณะหวาดระแวง เตรียมพร้อมที่จะสู้อยู่ตลอดเวลา ส่งเสียงดังเป็นพักๆ มีอาการราว 2-4 วัน ก็จะเริ่มเป็นอัมพาต เคลื่อนไหวได้ช้าลง หมดสติ และตายในที่สุด
4. สุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าชนิดเซื่องซึมอาจจะสังเกตได้ยาก เพราะแสดงอาการป่วยเหมือนกับสัตว์เป็นโรคอื่นๆ เช่น โรคหวัด ไข้หัด ในระยะต้นๆ สุนัขหรือแมวจะหลบไปนอนในที่เงียบๆ ไม่แสดงอาการดุร้าย จะกัดคนหรือสัตว์เมื่อถูกรบกวน หรือเมื่อเอาน้ำ ยา หรืออาหารไปให้ เมื่ออาการของโรคกำเริบมากขึ้น จะมีอาการอัมพาต ลุกขึ้นเดินไปถ่ายอุจจาระปัสสาวะไม่ได้ และตายในที่สุด ส่วนมากจะตายภายใน 3-6 วัน หลังจากแสดงอาการ

อาการของผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้า

โรคพิษสุนัขบ้าจัดเป็นโรคติดต่อจากสัตว์มาสู่คนที่มีความรุนแรงมาก ผู้ที่มีอาการป่วยจะเสียชีวิตทุกราย ในระยะแรกผู้ป่วยมีไข้ ปวดเมื่อยตามตัว คั้นบริเวณรอยแผลที่ถูกสัตว์กัด อาการคันลามไปที่อื่น ต่อมาจะหงุดหงิด น้ำลายไหลมาก กล้ามเนื้อคอกระตุกเกร็ง บางรายอาจมีอาการแขนขาอ่อนแรง มักป่วยอยู่ประมาณ 2 ถึง 6 วัน และเสียชีวิตเนื่องจากกล้ามเนื้อระบบทางเดินหายใจเป็นอัมพาต

ข้อควรปฏิบัติหลังถูกสุนัขกัด

1. รีบล้างแผลด้วยน้ำและสบู่หลายๆ ครั้ง พยายามล้างให้เข้าถึงรอยลึกของแผลทำความสะอาดซ้ำด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ เช่น โพรพิโดน-ไอโอดีน หรือ 70% alcohol ถ้าแผลฉกรรจ์มีเลือดออก ควรปล่อยให้เลือดออกกระยะหนึ่งเพื่อล้างน้ำลายซึ่งอาจมีเชื้อไวรัสออก ถ้าสามารถเฝ้าดูอาการสัตว์ได้ ควรกักขัง และเฝ้าดูอาการอย่างน้อย 10 วัน
2. กรณีที่สัตว์ตาย ควรนำส่งเพื่อตรวจหาเชื้อ ควรรีบพบแพทย์ เพื่อรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และวัคซีนป้องกันบาดทะยักทันที กรณีที่เป็นแผลฉีกขาด อาจทำแผลไปก่อน โดยยังไม่ต้องเย็บแผล เนื่องจากแผลสกปรก โอกาสติดเชื้อจะสูงมากถ้าเย็บแผล ทานยาปฏิชีวนะ และยาแก้ปวดตามที่แพทย์สั่ง หากมีอาการผิดปกติ เช่น ปวดแผลมาก ชา หรือ คันรอบๆ แผล มีไข้ขึ้น ให้รีบมาพบแพทย์ ไม่ว่าจะสามารถเฝ้าดูอาการได้หรือไม่ โดยเฉพาะสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ หรือกัดแล้วหนี ควรมาโรงพยาบาลทันที ไม่ควรรอให้สุนัขมีอาการก่อน เพราะระยะฟักตัวทั้งในคนและสัตว์ไม่แน่นอน คนอาจมีอาการก่อนสัตว์ได้
3. ประวัติการได้รับวัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้าของสัตว์ สัตว์มีเจ้าของ ไม่เคยออกนอกบ้าน ไม่เคยไปกัดกับใคร ไม่ได้บอกว่าสัตว์นั้นไม่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า
4. ล้างแผลให้สะอาดแล้วไปรับการฉีดวัคซีนหลังถูกกัดเป็นการป้องกันที่ได้ผลที่สุด หลังถูกสุนัขกัด ควรล้างแผลด้วยน้ำสบู่ให้สะอาด จะช่วยให้เชื้อโรคต่างๆ ที่มีอยู่ในน้ำลายสุนัขหลุดไปจากแผลพร้อมกับน้ำสบู่และล้างสบู่ออกให้หมด วิธีการล้างแผล ให้ล้างให้ลึกถึงก้นแผล จะลดอัตราการเกิดโรคลงได้กว่าร้อยละ 50

วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

1. แต่ละปีมีผู้ถูกสุนัขกัดและได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า 400,000 กว่าราย
2. สุนัขทุกวัยมีโอกาสเป็นโรคนี้ ลูกสุนัขก็เป็นได้ โดยได้รับเชื้อมาจากแม่ขณะเลียปากลูกสุนัข
3. ขณะนี้วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในคนมีความปลอดภัยสูง ฉีดเพียง 5 เข็ม และไม่ต้องฉีดทุกวัน คนท้องที่ถูกสุนัขกัดก็ฉีดได้ โดยการฉีดวัคซีนทันทีที่สัมผัสกับเชื้อโรค
4. วัคซีนชนิดธรรมดา เป็นวัคซีนที่ต้องใช้เวลาในการกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกัน โดยปกติท่านควรได้รับวัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้า ซึ่งหนึ่งชุดจะมี 5 เข็ม ใช้เวลาในการฉีดประมาณ 1 เดือน โดยฉีดวัคซีนในวันแรกที่ถูกสัตว์กัด และในวันที่ 3, 7, 14, 30 หลังสัตว์กัดตามลำดับ
5. วัคซีนชนิดอิมมูโนโกลบูลิน เป็นวัคซีนที่เป็นภูมิคุ้มกันทันทีโดยไม่ต้องใช้เวลาในการกระตุ้น ซึ่งมีราคาแพง จะใช้ต่อเมื่อสงสัยว่าสัตว์เป็นโรคแน่ๆ หรือกรณีโดนกัดด้วยวิธีที่สำคัญซึ่งมีเส้นประสาทไปเลี้ยงมาก เช่น ใบหน้า ฝ่ามือ ฝ่าเท้า อวัยวะเพศ หรือในกรณีที่มีบาดแผลฉกรรจ์ แผลลึกและมีขนาดใหญ่

6. การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่สุนัข เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการกำจัดโรคพิษสุนัขบ้า การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่สุนัข โดยเริ่มฉีดครั้งแรกเมื่อสุนัขอายุตั้งแต่ 2 เดือน แล้วฉีดกระตุ้นอีกครั้งใน 2-3 เดือนต่อมา และฉีดซ้ำทุกปี...